

Public Choice

Kursus et semester 48 tim → 2 tim

Martin Paldam

Professor emeritus, Økonomi

Århus Universitet

<http://www.martin.paldam.dk>

Den økonomiske teori for beslutninger, der ikke træffes på et marked

- **Fædre:** 1964. Gl. generation Buchanan (†), Tullock, Olson (†), Ostrom (†), Niskanen (†), Riker (†), Coleman (†), Mueller, Brennan (også Australien)
- Europa: 1972. Bernholz, Frey, Forte, Schneider, mig, Hillman, Mueller, Hibbs, Kirchgässner (vi er alle i live)
- Årsmøder: 300 i USA (ældst) og 300 i Europa, 100 i Japan, 50 i Australien mv. I alt ca 1000 tilknyttede.
- Næste europæiske møde Toke Aidt: Cambridge
- To tidsskrifter: Public choice + European Journal of Political Economy + mange andre: fra sekt til mainstream

Generaler udkæmper den sidste krig

Økonomer: Længe 80-90 % af økonomien på markedet

Nu 50 % over det offentlige:

- Økonomisk teori: 85 % om markeder. Adam Smith
- Neoklassisk teori: Marshall: partiel teori om enkelte markeder. Det værktøj vi bruger
- GE-teori: Nærmeste anvendelse: Cost-Benefit
- Styring: Puttes på ved antagelsen om, at regeringer er 'benevolente' og maksimerer den sociale velfærd.
- Benevolente er der ikke mange, der tror på mere...

- Så Public Choice!!

Vi ser på: Politikere, bureaukrater, NGOer, ...
Også: Monopoler, der skyldes offentlig beskyttelse
Hovedide: Politikere og bureaukrater er også mennesker

- To sider: **Den gode** – de gør hvad de skal:
- Politikere maksimerer den sociale velfærd
- Bureaukrater er ‘loyale maskiner’

- Den anden side: De har deres **egne mål også**
- Politikere ønsker magt (valg) og rents
- Bureaukratier ønsker at vokse, de ønsker også rents

De to sider findes ved alle offentlige reguleringer

- Gode formål: De åbne erklærede formål
- Egne formål: De skjulte egeninteresser
OBS: I DK **ikke** for at lave korruptions renter

- Fejl: Markedsfejl - påvises af socialister (OBS)
- Og: Styringsfejl - påvises af liberalister (OBS)

- Markedsfejl modvirkes af styring
- Styringsfejl modvirkes af markedet

- Nogle af 'grundlæggerne' var libertarianere

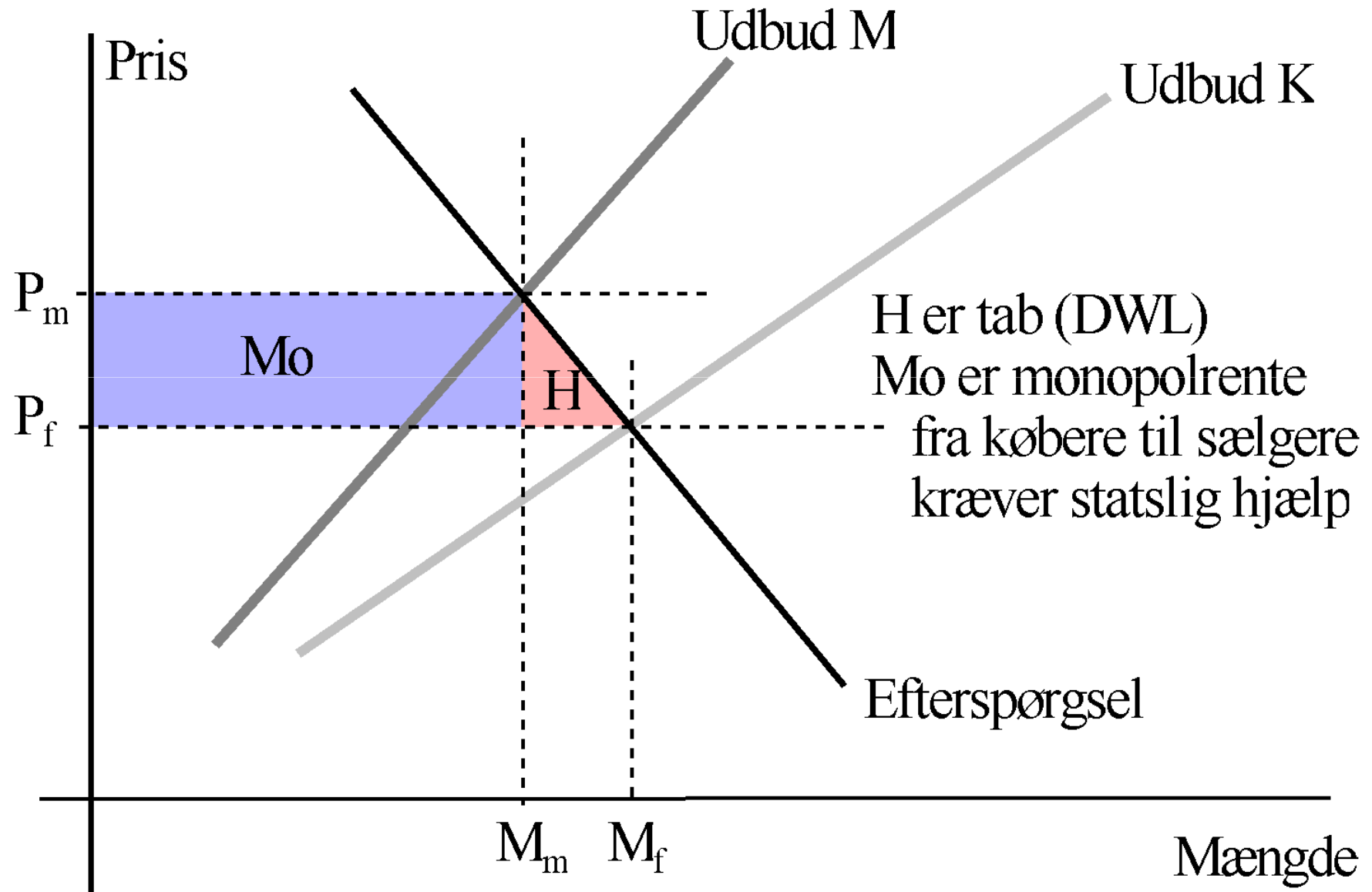
Eksempel: De statslige luftfartselskaber.

Alle lande havde et. Det var en del af et civiliseret land!
Nationale symboler: Air France, Zambia Airline, Drukair

- Det store gamle instrument: rutelicenser.
- A-land og B-land havde ruten mellem A-by og B-by
- Lige mange flyvninger: Dvs. et delt monopol
- To der konkurrerer eller samarbejder

- En monopolgevinst til deling

Samarbejde med deling af monopolgevinst:

Trekanter og firkanter

- Al Harberger: Trekanter er et tab: Dødvægtstabet
- 1954: 0.1 % af USA's BNP
- Gordon Tullock: 1967, Anne Krueger 1974 (told)
- Firkanten meget større og den kommer ikke af sig selv!

- Den kræver en politisk beslutning, der skal opretholdes:
Men: Den kan 'købe' en koalition:
- Jerntrekanten: arbejderne (får noget) kapitalisterne
(beholder noget) politikerne (kan 'sælge' reguleringen)
- Mo omsætter sig til en ineffektivitet og efter nogen tid til
velerhvervede rettigheder

Velerhvervede rettigheder: Man har indrettet sig på ...

- Tænk på sukkerordningen: Indført efter 1 verdenskrig i Nordeuropa. Også i Danmark – nu EU's ordning
- Ret til at sælge sukker til dobbelt verdensmarkedspris: Tinglyst på visse marker
- De marker koster dobbelt så meget
- Landmand X har overtaget en gård efter sin fader, der købte disse marker for den dobbelte pris.
- X har belånt sin ejendom for at bygge en svinestald
- Sukkerordningen afvikles: X går fallit. Urimeligt mod X

Tilbage til SAS m.fl.

- Et høj-rente foretagende
- Pilotlønninger: Tre politikerbestyrelser: Kamp om pladserne + capture (Stigler) ... DDL og de andre
- Kontorer på Place Concorde, 5th Avenue, etc.

- EU: liberalisering: Rutelicenser forbudt
- Sabena, SwissAir, ...
- Den store fedtsugning: 50 % fedt ud. Har været barskt
- Der har været rigtigt meget at suge!

- Mange andre eksempler

Hvorfor har alverdens parlamenter tilladt denne uting?

- Alle gjorde det så det var svært at være den der brød ud
- Og ødelagde det nationale symbol
- Politikere betalte ikke prisen, men kan sælge reguleringen
- Bestyrelser af politikere, der var captured
- De store rents var blevet høje omkostninger, der var blevet velerhvervede rettigheder.
- Ingen troede at flybiletter er så billige!!

Mange var længe bange for at flyve.
Flysikkerheden er vigtig for os alle.
Det er svært at blive pilot.

- Den gode side: Vi vil gerne være trygge om bord i et fly
- Men: Piloter har gode lønninger, super arbejdsforhold,...
- Især tidligere: pga de store rents
- Mange af den slags historier

Public choice teori:

- Antag: Politiker og bureaukrater er ligesom alle andre!
- Hvad vil vi, hvis vi kan? **omkostningsmaksimere!**
- Kornai: Når der er bløde budgetrelationer kører omkostningerne opad, indtil de når en grænse.
- Buchanan og Tullock: **The calculus of consent** 1962
- Teori for udvalg og kommitter – med mange eksempler.
- Ganske almindelig mikroteori for politiske beslutninger
- **Teori for valgeregler, teori for studehandler, ...**

Arrow's umulighedsteorem: Perfekt aggregering af præferencer er umulig. 5 simple kriterier som må kræves af valgreglen →

1. Pareto: Ingen er imod A og en for → vedtag A
 2. Ikke-diktatur: En er for A og alle andre imod → ikke A
 3. Range: All valg kan foretages (OBS)
 4. Ikke studehandler (OBS)
 5. Transivitet: $A > B > C \rightarrow A > C$ (ikke cykler)
- Spørgsmål: er det ikke uskyldige og rimelige antagelser?
 - Problem: Vi kan vise, at der altid er undtagelser hvor 1-4 → cykler

I praksis: Ikke så slemt

- Eksempler: er ikke så almindelige
- Der er en del umulighedsregler
- Det perfekte pristal eksisterer ikke
 - vælg et sæt regler, som det skal opfylde. Det giver umulighedsbeviser. Paasche og Laspeyre er grænserne
- Dvs det perfekte reale BNP eksistere ikke
- Makroøkonomi eksisterer ikke – ud i nonsens !

- Vi konkluderer: Alting har en vis måleunøjagtighed af praktiske, og af 'dybe' metodologiske årsager

Buchanan og Tullock: Analyser af **faktiske valg:**

Langt det mest almindelig: Flertalsvalg (de 5 betingelser)

- Hvorfor 50+%: vælg mellem A og ikke A
- Hvis mindre end flertal: Både A og ikke A kan vedtages
- Hvis mere end flertal: Hverken A eller ikke A kan vedtages

- OBS: Konservativ regel: A er status quo. Mere end flertal er status quo bevarende: Forfatninger skal være stabile → mere end flertal for at ændre

- Problemer: 1. Kan lave Arrow-cykler.
2. Tager ej hensyn til præferencers størrelse.

Den konkrete udgave Arrow-cykler:
 Med flertalsvalg i (3 x 3) tilfældet
 3 medlemmer og 3 alternativer

	Præferencer	A		B		C	Og	A
V1	A>B>C		>		>		<	
V2	B>C>A		<		>		>	
V3	C>A>B		>		<		>	
Flertal	A>B>C>A		2 >		2 >		2 >	
	Cyklisk							

Mange sider af problemet

1. Det er ikke almindeligt kun i 7 %. I praksis ikke alm.
2. Det må forekomme: Tre vælgere er helt uenige
3. Dagsorden: Kan manipuleres ved at en afstemning udelades
4. Vælg mellem A og B og så mellem vinderen og C:
Først A slår B og så C slår A: C vinder!
5. Vælg mellem B og C og så mellem vinderen og A:
Først B slår C og så A slår B: A vinder
6. Vælg mellem A og C og så mellem vinderen og B:
Først C slår A og så B slår C: B vinder
7. Dagsorden manipulation

Flertalsvalg og velfærd: Der er tale om tre vejføringer hvor præferencerne er de økonomiske konsekvenser
 net benefit = benefit – costs for V1, V2, V3

	Præferencer	A	B	C
V1	A > B > C	20	11	9
V2	B > C > A	-100	12	8
V3	A > C > B	20	10	15
OBS sum	B > C > A	-60	33	32
Flertal	A > B > C	2 for	1 for	0 for

Flertalsvalg og velfærd: samme sag som før

• V1: $A > B > C \rightarrow C < A$	+20	+11	+9
• V2: $B > C > A \rightarrow A < B$	-100	+12	+8
• V3: $C > A > B \rightarrow B < C$	+20	+10	+15
• Velfærd hvis vedtaget	-60	+33	+32
• Benevolent diktator	3	1	2

- Så $B > C \gg A$ for samfundet V2 er glad!
- Finder et flertalsvalg denne løsning

Logrolling – studehandler → med fast partner: partier

- Vælger V1 og V3 ligner hinanden og danner et parti
- A vedtages. Verdens velfærd går ned!

- V2 bliver desperat. Han danner et parti med V3 ved at tilbyde V3 at stemme på C og kompensere ham med 10
- Eller V2 danner part med V1 ved at tilbyde at stemme på B og kompensere med 15.

- I begge tilfælde går verdens velfærd op
- Nogle partier reducerer velfærden andre forbedrer den!

Er studehandler godt?

- Generelle result mangler
 - I Arrows bevis udelukkes de
 - Ved partier – typisk folk med ens præferencer:
 - V1 og V2 danner parti og pelses V3.
 - Evt. **spiser ham og deler hans ejendom!**
 - Nødvendig med mindretalsbeskyttelse.
-
- Ved mange uafhængige sager og studehandler
 - Vælgere med en stærk præference kan komme langt
 - Coleman: Studehandler hindrer smågrupper i at blive pelset, bare der er sager nok!
 - Riker: Minimum winning coalition: Størst pelsning af dem udenfor

Eksemplet: Landbrugs-paradoxet

- I fattige lande: Landbrugssektoren er stor
- Og landbruget bliver (hårdt) beskattet

- I rige lande: Landbrugssektoren er lille
- Og landbruget subsidieres

- Forklaring: Alle kan ikke subsidiere alle
- En lille gruppe kommer langt med et lille subsidie fra hvert medlem af et stort flertal.
- Olson: Logic of Collective Action

Valg: Fra mikro til makro

- **VP-funktioner:** Forklar valgresultater og popularitetsmålinger med økonomien
- Politiske business cycles: Systematiske svingninger i økonomien over en valgperiode
- **Valg-paradoxet:** Det er irrationalt at stemme:
 - Cost: 1 time af din tid kr 200.
 - Benefit: din marginale indflydelse $1/N$
- PS: en stor litteratur: 'pligt', 'smag for', 'social capital'
- → det er irrationelt at vide meget om det der stemmes om. Mange undersøgelser: Folk ved ikke meget om økonomien. OBS: Expressive behavior

VP-funktioner: $VP = a + bp + cu + \dots$
ca 300 papers + 10 bøger. Nogle resultater:

- Få variable tæller: u og p (u mere lineær)
- Myopi: Tidslag små (folk glemmer hurtigt)
- Retrospektive: Bagudrettede
- **Sociotropiske**: Ikke folk selv, men samfundet PS: DK
- **Uvidenhed**: Folk ved ikke ret meget om økonomien
- **Asymmetriske**: Forværring betyder mest
- **Cost of ruling**: Gennemsnitlige regering taber 2 %

- PS: Sammenlign med økonomisk teori – uh!!
Rationelle fremadrettede agenter
- Problem: Ustabile resultater, men OK i mikrounder-søgelse med 100'000 svar

En historie om the cost of ruling

- gennemsnit for 283 valg i 19 lande. Tilslutningen til regeringen: -2,54 std 5,87, så se er 0,35
- dvs: $-2,54 \pm 0.70$ med 95% ssh. OBS samme resultat mange forskellige lande.
- *Rationelle forventninger*: den gnn. regering regeres som man skulle forvente! Hvorfor straffes den så?
- Asymmetri: fire variable i VP funktionen. To forbedres og to forværres. Regeringen straffes!
- Så resultaterne er konsistente
- Men heller ikke *retrospektivt resultat* er god teori!
- Mange data for inflationsforventninger og faktisk inflation

Politiske konjunktursvingninger

- Hovedideen: Mange politikker har en popularitetsinvestering. Noget væmmeligt nu → og så virker det.
- Logisk: gør det væmmelige lige efter genvalg og så bliver det godt lige før valget. Og med myopi genvalg
- Er det det Helle Thorning gør?

- Super men sker det? Næh. Regeringer starter med at gennemføre deres valgløfter, og så går det galt.
- Herefter strammer de og så taber de 2½ % af stemmerne

Bureaukratier: Weber vs Niskanen

- Weber: loyale maskiner
- Niskanen: De maximerer under bibetingelser ligesom alle andre. Hans erfaringer var fra **Pentagon**.

- Niskanen: Et bureau og en budgetgivende politiker
- Han giver en opgave og et budget!
- Bureau er en enhed, der opfattes som et væsen
- Det maximer: Budgettet eller rents (slack)
- De ved selv hvad de gør men det er svært at vide for udefra kommende.
- **PS: Jo mere tallene er uklare og usammenlignelige jo bedre for bureaukratiet**

Eks 1 for Danmark: Forsvarsministeriet

- 1990 fjenden falder bort
- Fra 2001 til nu i faste priser: Forsvarsbudgettet: 20,3 mia.
- Nye opgaver: Tage del i krige ude i verden.
- Men meget færre soldater.

- Hvad er der sket med Forsvarsministeriet?
- Hvilke opgaver har det? Det siger de selv:

Hvad gør vores Forsvarsministerium? (ca 150 ansatte)

- **Forsvarsministeriets opgaver**

- Forsvarsministeriets departements opgaver spænder vidt – fra betjening af forsvarsministeren til overordnet ledelse af minister-området. Overordnet set arbejder ministerområdet for fred, frihed og sikkerhed – både herhjemme og i udlandet.

- **To hovedopgaver**

Forsvarsministeriets departement har to hovedopgaver:

- For det første betjener vi forsvarsministeren og giver ministeren grundlag for at skabe visionær dansk forsvars-, sikkerheds- og beredskabspolitik. Departementets opgaver er derfor i høj grad af politisk karakter.

For det andet står vi for den overordnede ledelse og styring af ministerområdet. Vi sikrer, at forsvarsministerens politik bliver gennemført. Vi fører tilsyn med, at den økonomiske og aktivitetsmæssige styring i myndighederne er tilrettelagt på betryggende vis og inden for de politisk fastsatte rammer.

Enhedernes arbejdsområder

Du kan finde mere information om vores opgaver under beskrivelsen af de enkelte enheders arbejdsområder:

- Operationskontor (1 chef + 9)
- Planlægnings og udviklingskontor (1 chef + 9)
- Beredskabskontor (1 chef + 9)
- Personalekontor (1 chef + 10)
- Økonomikontor (1 chef + 11)
- HR- og administrationskontor (?)
- NATO- og EU-kontor (?)
- Internationalt kontor (1 chef + 8)
- Ministersekretariat (9)
- Ledelsessekretariat (?)

Er disse ansatte det rigtige antal?

Er antallet faldet siden 1990 - ikke så vidt jeg kan se

- Hvis der havde været 150 til, hvad ville da være bedre?
- Hvis de skulle spare 50%, hvad ville da blive værre?
- Hvem ved det? Hvilke tal kan fremlægges?
- De ansatte ved om de har travlt, men det vil de aldrig sige til deres chefer! i hvert tilfælde ikke til politikerne
- De vil altid sige, at de har meget travlt, ...
- Til syvende og sidst er det de bevæbnede venners effektivitet der tæller. Hvordan måles den?

Når fjenden falder bort

- Falder administrationen så?
- Eller er den forblevet den samme? Tallene er lidt tys men er der et fald er det lille!

- Parkinson: Antal krigsskibe i the Royal Navy
- Og antal bureaukrater i Flådeministeriet
- Negativ korrelation

Universiteterne: Ikke lette at styre

- Styrelseslove: Nærdemokrati → repræsentativt demokrati → til hierarkisk system uden demokrati
Vi ser på sidste ændring for 9 år siden
- Hvorfor? Mere forretningsmæssigt system → effektivt!
Universiteter skal være ligesom andre virksomheder!
- Udefra udnævnt og så selvsupplerende ledelse. Succeskriterium uklart. Pseudokontrakter med ministeriet
- L+B ledelse + ledere og bureaukrati over institutniveau i % af budgettet. PS: **Tal svære at få fat på!**

Århus Universitet: Kerneopgave F+U

Gammel flad struktur med valgt leder: L+B ca 8 %

Ny hierarkisk med udefra udnævnte ledere: L+B ca 12 %

De ansatte blev spurgt om for 1 år siden:

IX. ADMINISTRATIV REORGANISERING

(’Forbedrer væsentligt’ + ’Forbedrer’)

	ST	HE	BSS	AR	ADM
Reagere hurtigt på brugernes behov	10%	9%	2%	6%	22%
At give en ensartet sagsbehandling	35%	34%	22%	38%	57%
At betjene / samarbejde med F+U	9%	11%	7%	11%	19%

Er studenterne glade for 'reformerne' – nej det ved vi
Er der frisat ressourcer til anden anvendelse, nej slet ikke

Udgift op + effektivitet ned. Modsat formålet!

- Nemt at forklare i et public choice perspektiv
- Her er en situation hvor L+B har haft mulighed for at snable noget rent til sig selv. Og det har de gjort!
- En dekans løn er gået op med 50% + 9 vicedirektører + 14 prodekaner + osv., tal svære. Præcist efter Niskanen
- Er der noget, der er blevet bedre for andre end L+B-gruppen?
- Måske er vi bare partiske fordi vi har tabt indflydelse.
- **Er der en alternativ forklaring?**

PS: der er ingen, der har sagt: ”lad os tage noget mere af budgettet til os selv!”

- Men der har været mange små beslutninger, der til sammen har bevirket, at det er sket. 50% på 6 år.
- Det er ligesom vand, der løber nedad. Det sker!
- Tag en rigtig dum og dyr beslutning: Overførsel af studieadministrationen til én central myndighed.
- Det er meget sværere, og har krævet flere ansatte.
- Jeg ved, at ingen af dem, der har truffet beslutningen er dumme. Hvorfor har de gjort det?
- Det har flyttet magt fra studienævn til Ledelsen!

Eksemplerne viser

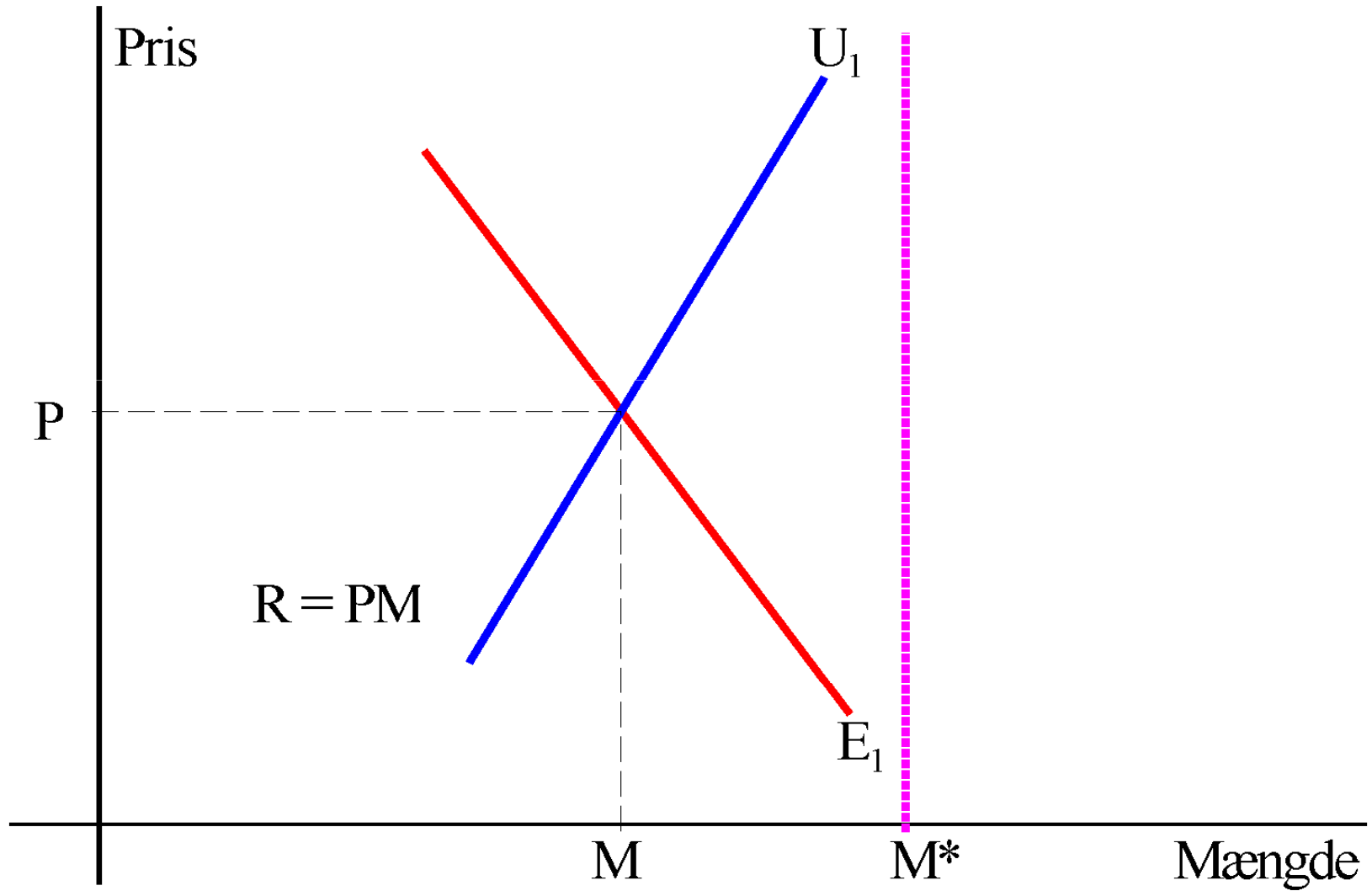
- Der er mange områder, hvor det er svært at vide, hvor store administrationsomkostninger, der er nødvendige
- Folk udefra kan ikke sige det ret præcist.
- Kører opad mod grænsen hvor de bevilligende myndigheder siger stop. Det sker hver gang, der er en chance. Det tager en vis tid men ...
- SAS-eksemplet: de fik en monopolgevinst på 50 % og den konsumerede de! Og så fandt de ud af at det var helt nødvendigt og at folk ønskede det!

Konkurrence på markedet vs konkurrence om rents

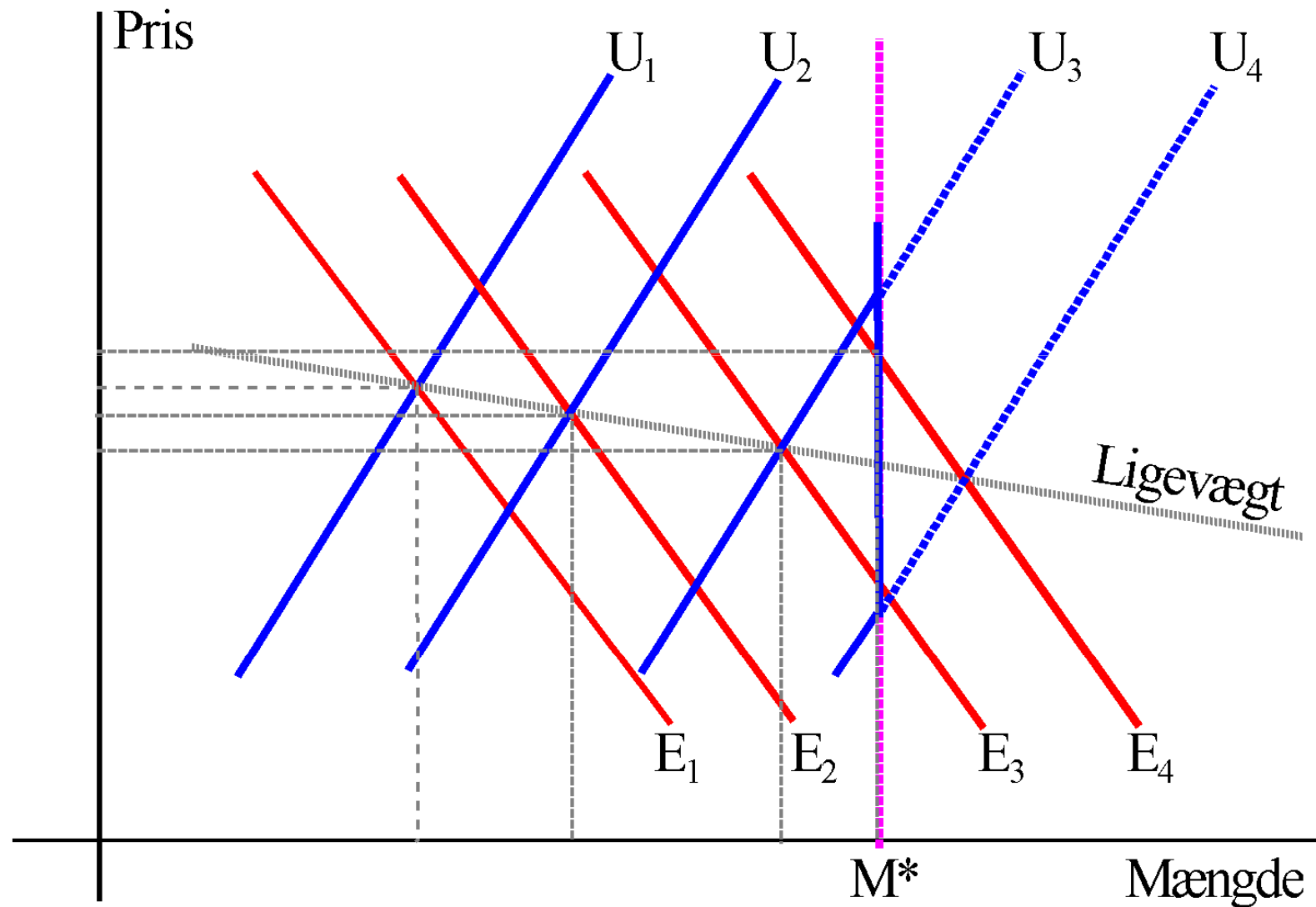
Eksempel: Naturgivne rents – tænk på fisk i havet

- Tegneserie på tre billeder
 1. De gode gamle dage
 2. Udbud op: bedre både, radio, vejrudsigter, net, GPS, ekkolod, osv. Efterspørgsel op: dåser, frosne fisk, osv
 3. Grænsen M^* nås for langtidsholdbar fangst. I praksis cyklisk tilpasning. En 'rent' firkant opstår

De gode gamle dage

Udbud op: bedre både, net, GPS, radio, osv
Efterspørgsel op: dåser, frosne fisk, osv

Rent firkanten er naturgiven

Den skyldes ikke en regulering som politikerne kan sælge

- Den er typisk stor: fx halvdelen af omsætninger PM
- Fiskeriet er nu ekstremt profitabelt!
- Mange søger ind + køber nye bedre både → overkapacitet
- Ingen regulering: Fiskecykler og store kollapser
Historier fra Newfoundland, Færøerne, osv.
- En regulering: Pointen: Rent skal ud af erhvervet
- Eks.: bind kvoter til både: Nogle både bliver dobbelt så meget værd. Hvem skal have dem?
- Eks.: Omsættelige kvoter. De får prisen *Rent/r* det er meget. Hvem skal have dem?

Stor teori om konkurrence om rents

Gordon Tullock's model + Smuel Nizan + Arye Hillman

Typisk: ender med at omsætte hele rent-provenuet til omkostninger. Det er et samfundsmæssigt spild.

Andre områder:

Korruption

NGOer adfærd

Internationale organisationer

Os selv: Forskningens politiske økonomi

Økonomiske faktorer i socioøkonomiske variable

Hvis tid et eksempel

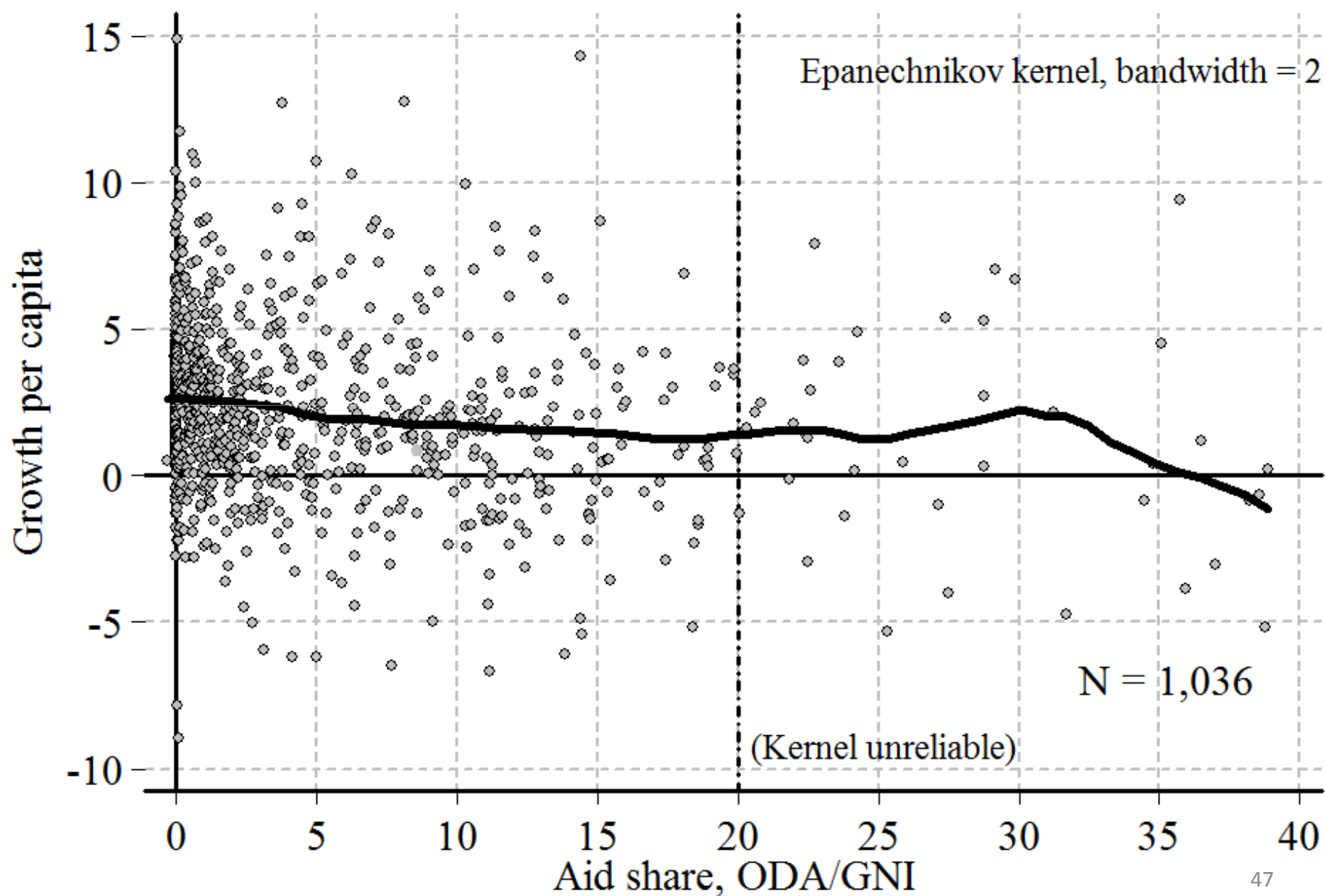
Ellers slut og tak!

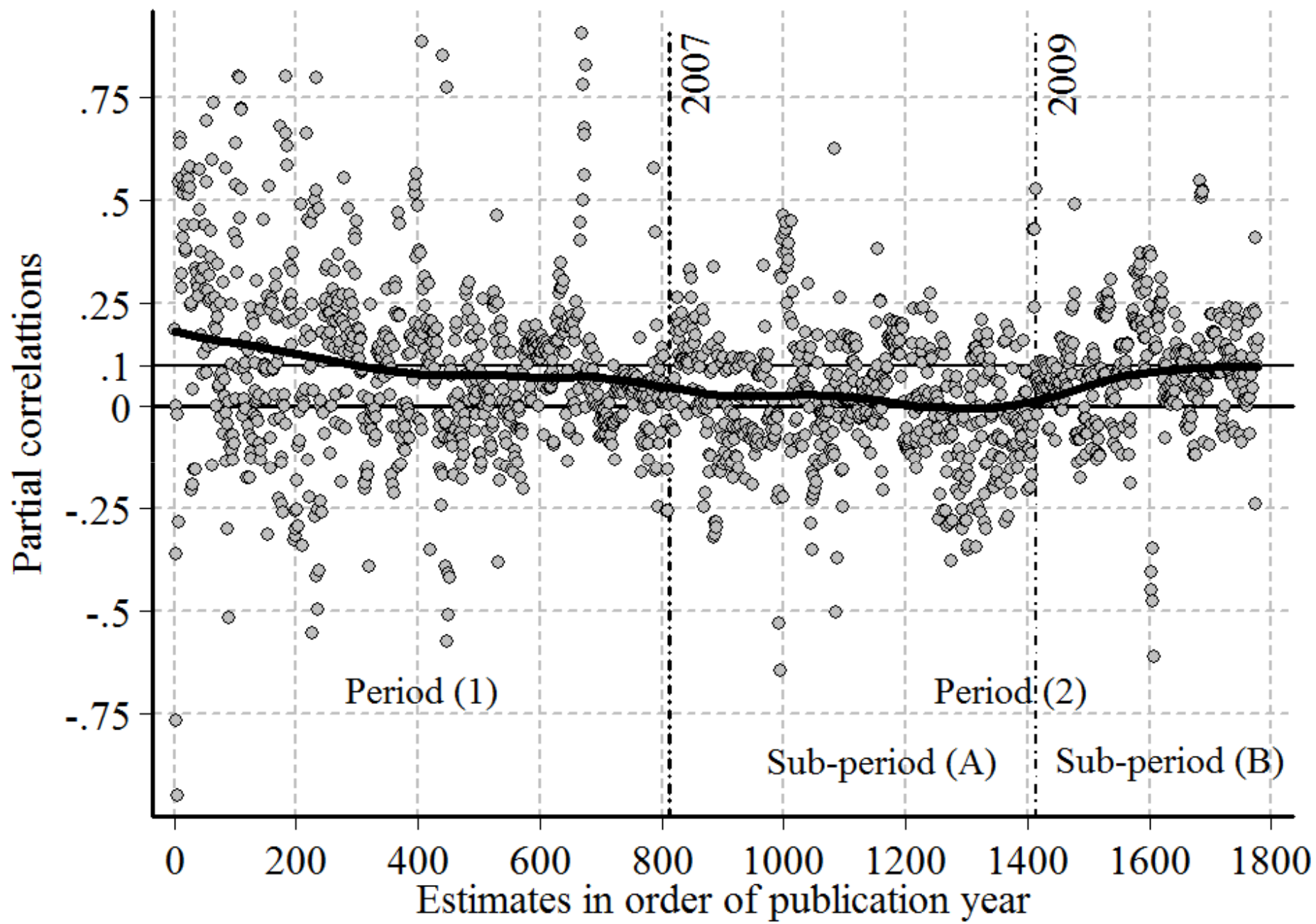
Eksempel 1. U-landshjælpens effektivitet

Meta-analyse af forskningen. Med Hristos Doucouliagos

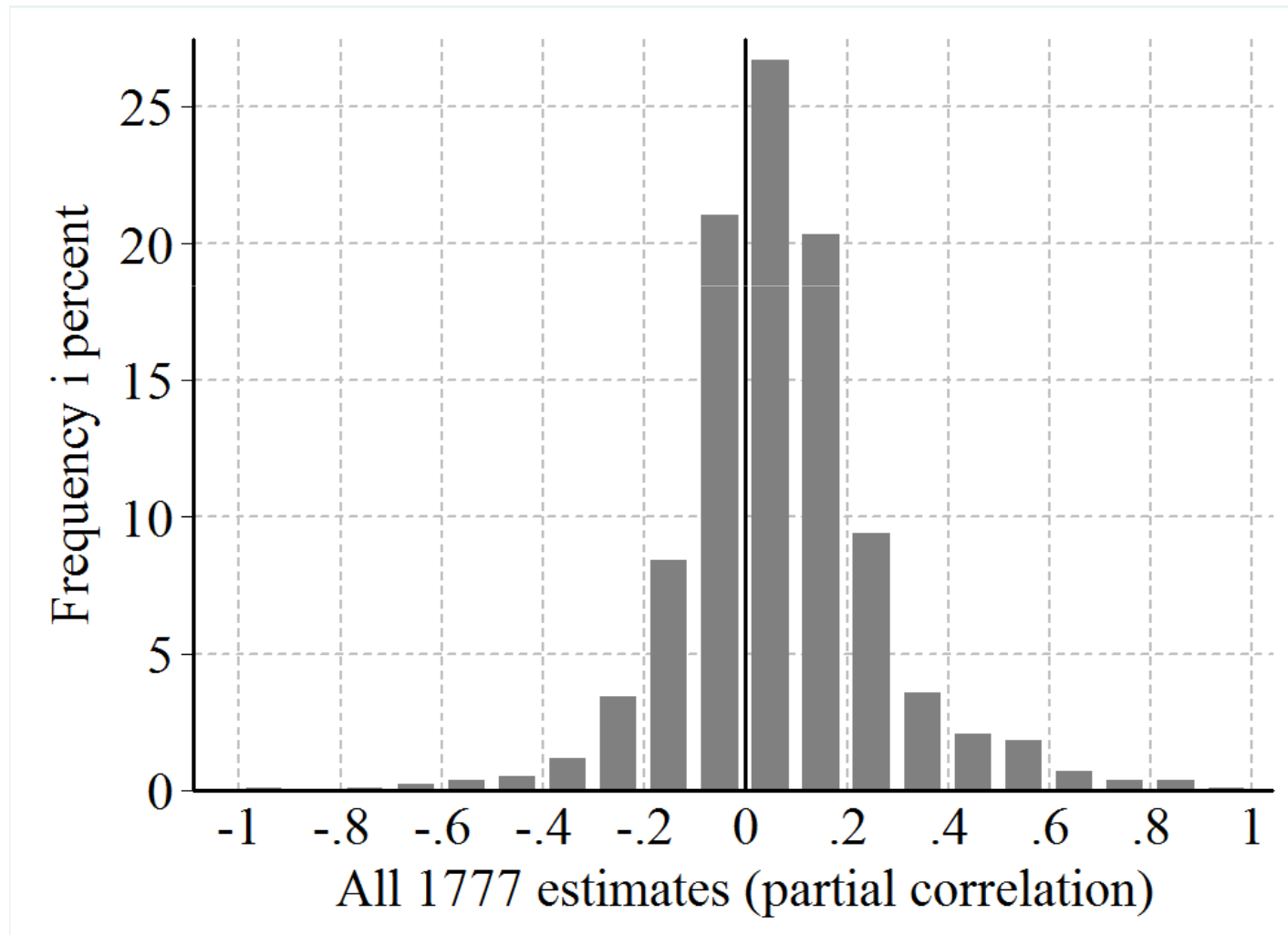
- Studerer os selv: Find bedste gennemsnit og bias
- (1) Indsaml litteraturen, (2) kod den, se på mønstret
(3) over tid + (4) fordeling, (5) kør tests:
Gennemsnit, FAT og PET: herefter fortolkes resultater
- OBS: se på data
- Stor litteratur 175 artikler:
- 140 har 1777 sammenlignelige estimater
- OBS: finde alle papers, kode rigtigt. Meget robust
se på alle 1777 over tid

Her er data: 5-års gennemsnit. Ikke meget at se!

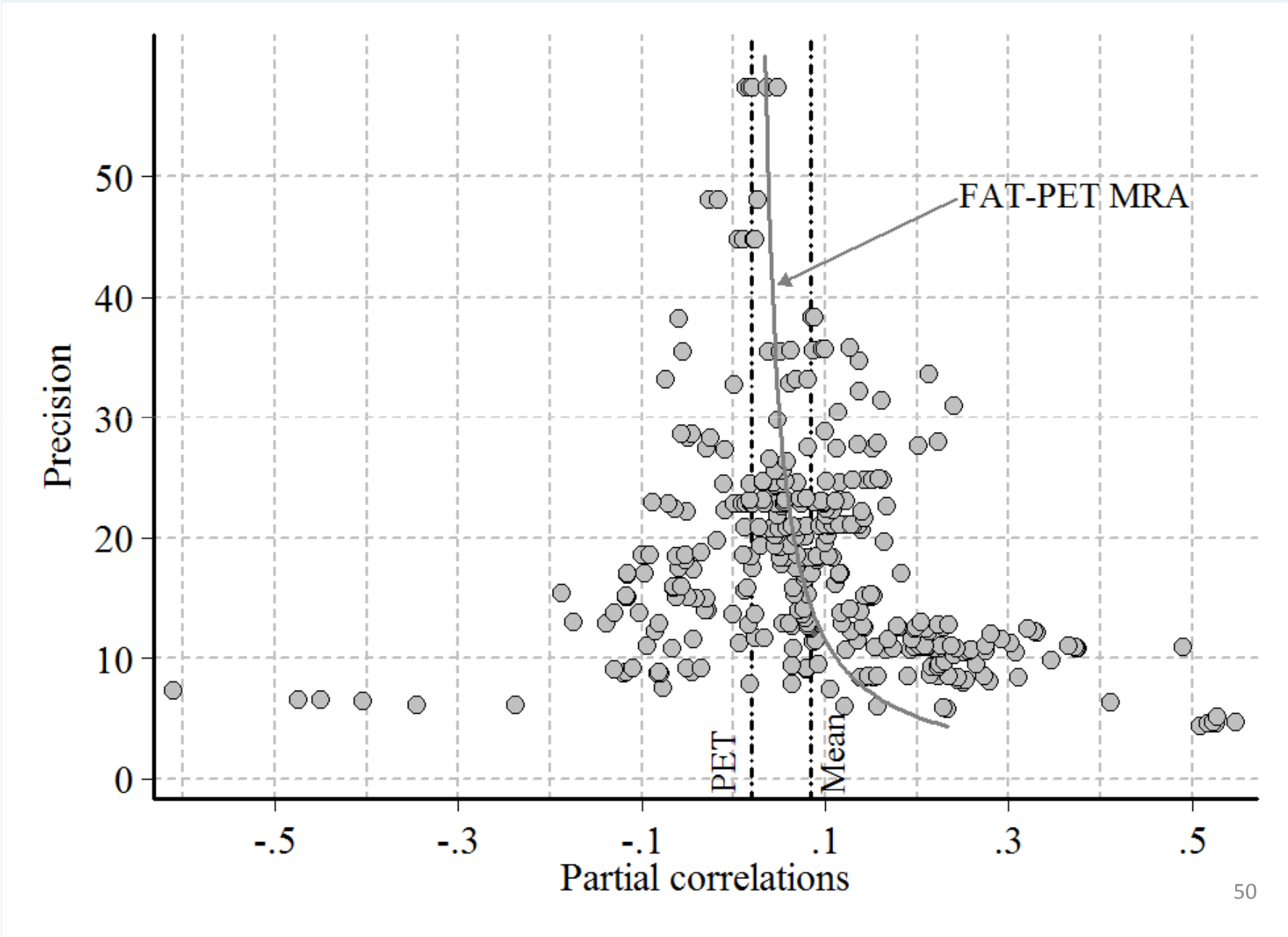

Frekvensfordelingen: Er det ikke fantastisk?
Kan vi finde alt? Har vi ikke nogle vidunderlige værktøjer?
Fra -0,97 til + 0,91 gnn = 0,066, STD = 0,191, SE = 0,004

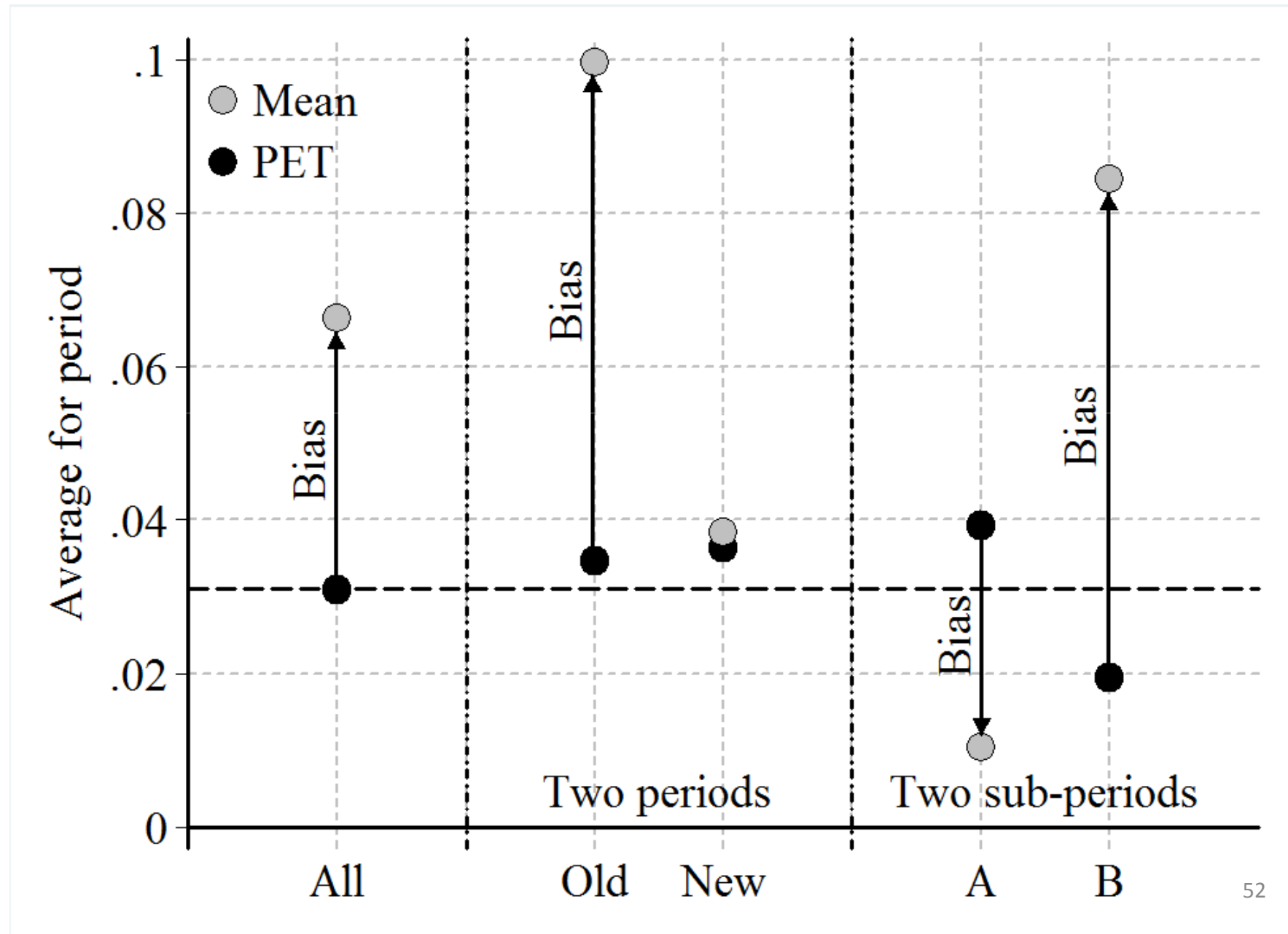
Siden 2008: Tragtdiagram:

Skal være smal og symmetrisk. Vi ser: Bred + Asymmetrisk

- Isbjerg-problemet: J-ratioen. Cost: Den marginale regression koster 5 kr i tid! Benefit: Vi skal publicere
- Udvælgning af den ene: Priors → bias
- **Prior 1** → hele branchen: Klarhed, dvs høje t-ratioer
Dvs. Vi kan ikke regne med t-ratior → bredden
- Prior 2 → økonomisk teori: rigtige fortegn
- **Prior 3** → moralsk/politisk: Vi ønsker alle at finde at u-landshjælp virker. Det ville være godt for verden!
- **Prior 4** → sponsor interesse: Hjælp sponsorerer forskning i stor stil: Hjælpeindustrien \$ 124 mia i 2011. Stor interesse i at vise at hjælp virker!
- **PS: Prior 3 og 4 samme bias! Rette fortegn +**

Hvad finder vi? Store bias – især til sidst!

Erkendelsen breder sig: Forvent Bias på 50%

- Forskere er mennesker – opfører sig som alle andre
- Google scholar: 1000 hits på publication bias
- Økonomi: 500 meta studier: 2/3 finder publication bias på i snit 50%
- Meta: 2 niveauer (1) og (2). Her er (1) robust:
- Vores studie vs Danidas Finn Tarp: Samme resultat
- Niveau (2) ikke samme resultat
- Andre fag: nogle bedre andre værre

Riktig afslutning:

Tak for I dag!